НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО
З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ
КОРУПЦІЇ

ГАЙД ДЛЯ ВИКРИВАЧІВ КОРУПЦІЇ

ЗМІСТ

- Герої поруч: гайд для викривачів корупції 3
- Хто може викрити корупцію 4
- Що таке корупція 5
- Чи варто розповідати 7
- Як зібрати докази 9
- Як підготувати повідомлення 10
- Куди повідомити 11
- Як залишитися в безпеці 12
- Як подати повідомлення через Єдиний портал повідомлень викривачів 14
- Які права у вас виникають після повідомлення 17
- Що робити, якщо вас переслідують 18
- Контакти для звернення 18
- Коротко: що запам’ятати 19
- Додаток: історії змін 20

ГЕРОЇ ПОРУЧ: ГАЙД ДЛЯ ВИКРИВАЧІВ КОРУПЦІЇ

Привіт!

Якщо ви тримаєте цей гайд у руках, це значить, що вам відомо про щось неправильне — можливо, хтось бере хабарі, зловживає владою чи обманює державу. І ви думаєте: чи варто про це сказати? Як це зробити безпечно?

Цей гайд — ваш помічник. Він пояснить усе просто і зрозуміло: від того, як зібрати докази, до того, як захистити себе.

Читайте далі, і ми разом розберемося, що робити.

Єдиний портал повідомлень викривачів:
https://whistleblowers.nazk.gov.ua.

ХТО МОЖЕ ВИКРИТИ КОРУПЦІЮ

Ви — звичайна людина: працюєте, вчитеся чи займаєтесь військовою справою. Якщо ви побачили корупцію там, де працюєте, навчаєтесь чи служите, то можете про це повідомити. Закон називає таких людей викривачами і обіцяє їм захист.

Приклади:

- ви працюєте в офісі і бачите, як керівник нараховує премії підлеглим, а потім просить частину повернути йому готівкою;
- ви працюєте у бюджетній установі й знаєте, що керівник оформив на роботу «мертвих душ» — людей, які не ходять на роботу, а їхню зарплату він забирає собі;
- ви — військовослужбовець і помітили, як командир привласнює ресурси чи фальсифікує документи.

Якщо це про вас — ви можете стати викривачем.
І неважливо — громадянин України ви чи ні.

Важливо! Щоб бути викривачем, ви маєте знати про конкретні факти корупції і повідомити про них. Однак цього недостатньо — ці факти повинні стосуватися вашої роботи, служби, навчання, громадської чи іншої діяльності, як зазначено в Законі України «Про запобігання корупції». Просто бути активістом чи знати про корупцію «збоку» недостатньо, щоб бути викривачем.

Більше роз’яснень про правовий статус викривачів за посиланням https://wiki.nazk.gov.ua/category/vykryvachi-koruptsiyi/status_vykruvacha/

ЩО ТАКЕ КОРУПЦІЯ

Корупція — це коли хтось порушує закон, щоб заробити гроші чи отримати вигоду, використовуючи свою посаду чи владу. У Законі України «Про запобігання корупції» визначено три види порушень, про які ви можете знати і повідомити. Ось що вони означають простими словами:

1. Корупційні правопорушення —

це серйозні злочини, за які можуть притягнути до кримінальної відповідальності. Наприклад:

- хтось дав чи взяв хабар, щоб зробити щось незаконне (скажімо, керівник узяв гроші, щоб видати фальшивий документ);
- керівник привласнив гроші чи майно, яке належить державі чи організації.

2. Правопорушення, пов’язані з корупцією —

це менш серйозні порушення, за які притягають до адміністративної відповідальності, але в деяких випадках і до кримінальної. Наприклад:

- державний службовець працює за сумісництвом і отримує дохід;
- керівник взяв на роботу родича, хоча це заборонено законом;
- колега отримав вартісний подарунок від підлеглих працівників чи когось іншого, кому це не дозволено.

3. Інші порушення Закону України «Про запобігання корупції» —

це коли хтось порушив правила, які допомагають боротися з корупцією. Наприклад:

- розголошено відомості про викривача або до нього застосували погрози чи тиск через його повідомлення;
- колега порушував етичну поведінку.

Якщо ви знаєте про щось із зазначеного вище і це пов’язано з вашою роботою чи діяльністю, — ви можете повідомити.

Головне — мати факти: документи, фото чи інші докази.

Важливо! Якщо особа повідомляє інформацію, про яку вона дізналась із відкритих джерел (наприклад, з публічної частини Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування), на неї не поширюватимуться права та гарантії захисту викривача, оскільки така інформація є загальнодоступною.

Перелік корупційних або пов’язаних з корупцією правопорушень, інших порушень вимог Закону України «Про запобігання корупції» ви знайдете за посиланням https://surl.li/bypzcs (додатки 1-3)

ЧИ ВАРТО РОЗПОВІДАТИ

Ви знаєте про корупцію і думаєте, чи повідомляти про неї. Це важливе рішення, тому перед тим, як діяти, добре підготуйтеся. Ось що варто врахувати і як це зробити:

поговоріть з близькими

Розкажіть рідним чи друзям про свої плани. Викриття — це серйозний крок, який може принести проблеми: стрес, тиск на роботі чи навіть погрози. Дізнайтеся, чи підтримають вас близькі і чи готові вони до можливих труднощів разом із вами. Їхня підтримка дуже важлива для вашого спокою.

складіть план

Продумайте все заздалегідь:

- куди повідомите (наприклад, через Єдиний портал повідомлень викривачів, до спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції* чи в засобах масової інформації);
- як збережете докази, щоб їх не знищили (зробіть копії, заховайте у безпечному місці);
- що ви знаєте про свої права (прочитайте розділ «Які права у вас є» нижче).

Добре продуманий план допоможе вам діяти впевнено.

говоріть тільки правду

Повідомляйте лише те, у чому впевнені на 100%. Не долучайте здогадок чи чуток.

*Спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції — органи прокуратури, Національної поліції, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції.

обирайте спосіб повідомлення розумно

Вирішіть, чи будете повідомляти з ім’ям чи анонімно.

Якщо бажаєте залишитися невідомим, використовуйте безпечні інструменти: подавайте повідомлення через Єдиний портал повідомлень викривачів анонімно.

Анонімність захищає, але якщо потім захочете довести, що ви — автор повідомлення (наприклад, для винагороди), потрібен ідентифікатор із Єдиного порталу повідомлень викривачів (дивись розділ «Як залишитися в безпеці»).

зберігайте підтвердження

Залишайте собі докази, що ви зробили повідомлення. Наприклад, копію листа з відміткою про отримання або ідентифікатор із Єдиного порталу повідомлень викривачів. Це знадобиться, якщо доведеться захищати свої права.

бережіть докази

Переконайтеся, що ваші документи чи фото в безпеці, перш ніж щось повідомляти. Якщо їх знищать (наприклад, роботодавець), ви втратите головне підтвердження.

будьте обережними

Якщо інформація — державна таємниця, вас можуть покарати за її розголошення. Перевірте, чи не порушуєте ви Кримінальний кодекс України.

Якщо ви все продумали і готові — читайте далі, як діяти.

ЯК ЗІБРАТИ ДОКАЗИ

Докази — це те, що підтверджує ваші слова. Однак важливо робити все законно.

Що можна:

- брати документи, до яких у вас є доступ на роботі чи навчанні (звіти, листи тощо);
- записувати те, що бачите, якщо це не порушує закон;
- знайти свідків, які готові підтвердити.

Що не варто:

- нишпорити в чужому комп’ютері чи телефоні;
- таємно записувати розмови без дозволу.

Це незаконно зібрані докази.

Порада: беріть лише те, до чого маєте законний доступ. Наприклад, якщо ви бухгалтер, використовуйте фінансові звіти, які бачите офіційно.

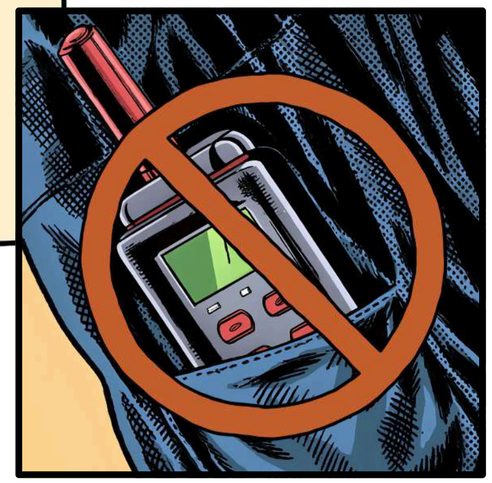

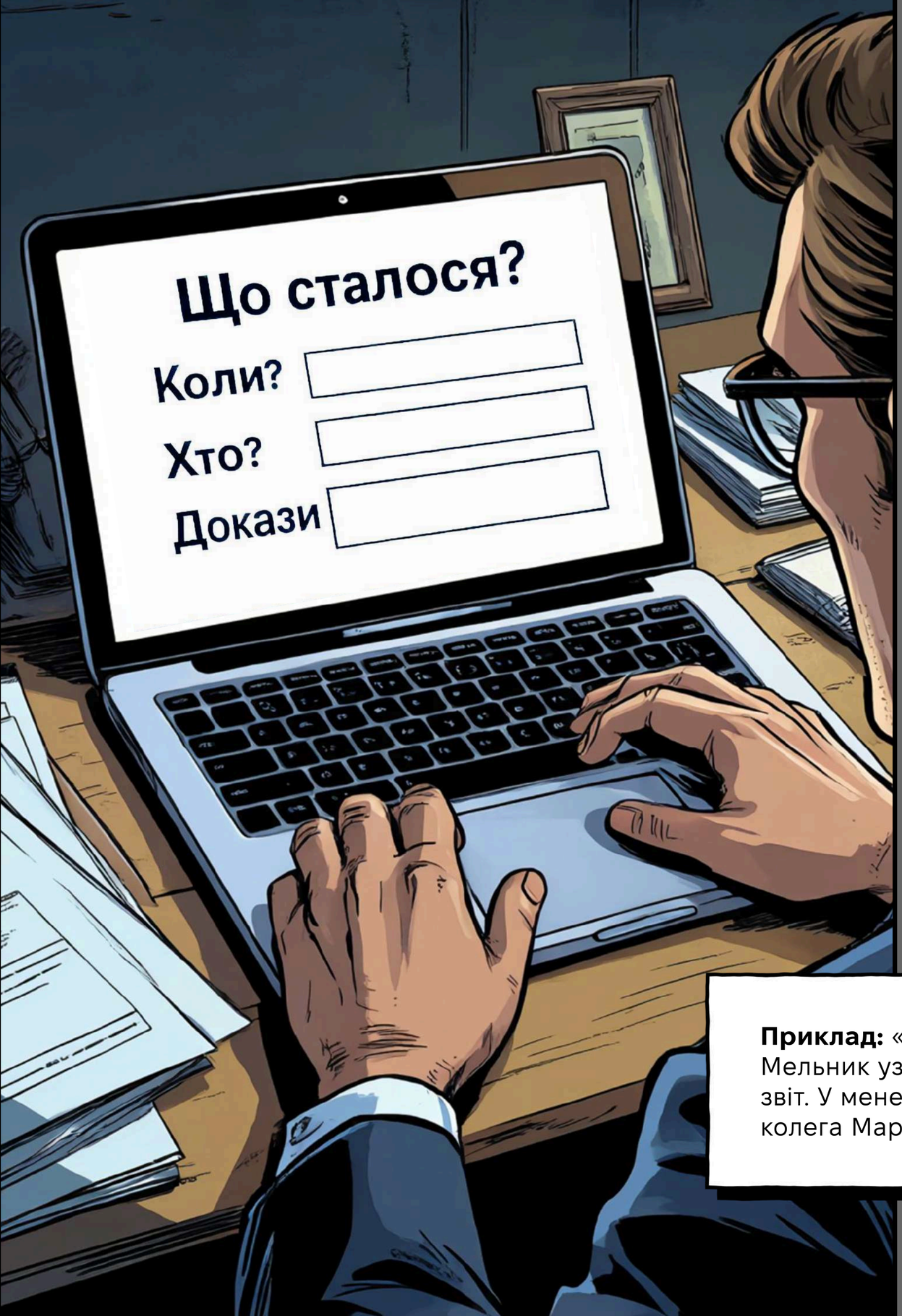

ЯК ПІДГОТУВАТИ ПОВІДОМЛЕННЯ

Щоб ваше повідомлення прийняли і розглянули, воно має бути чітким. Ось простий план:

✓ що сталося?

Опишіть факти (наприклад, «Керівник узяв 5000 грн за “послугу” з працевлаштування в організацію»).

✓ коли?

Зазначте дату чи період (наприклад, «20 березня 2025 року»).

✓ хто причетний?

Назвіть імена чи посади, якщо знаєте.

✓ докази

Додайте копії документів, фото чи дані свідків, якщо є.

Приклад: «20 березня 2025 року я бачив, як мій керівник Іван Мельник узяв 50 000 грн від директора ТОВ «Сади» за підроблений звіт. У мене є фото звіту, копії первинних документів і свідок — колега Марія».

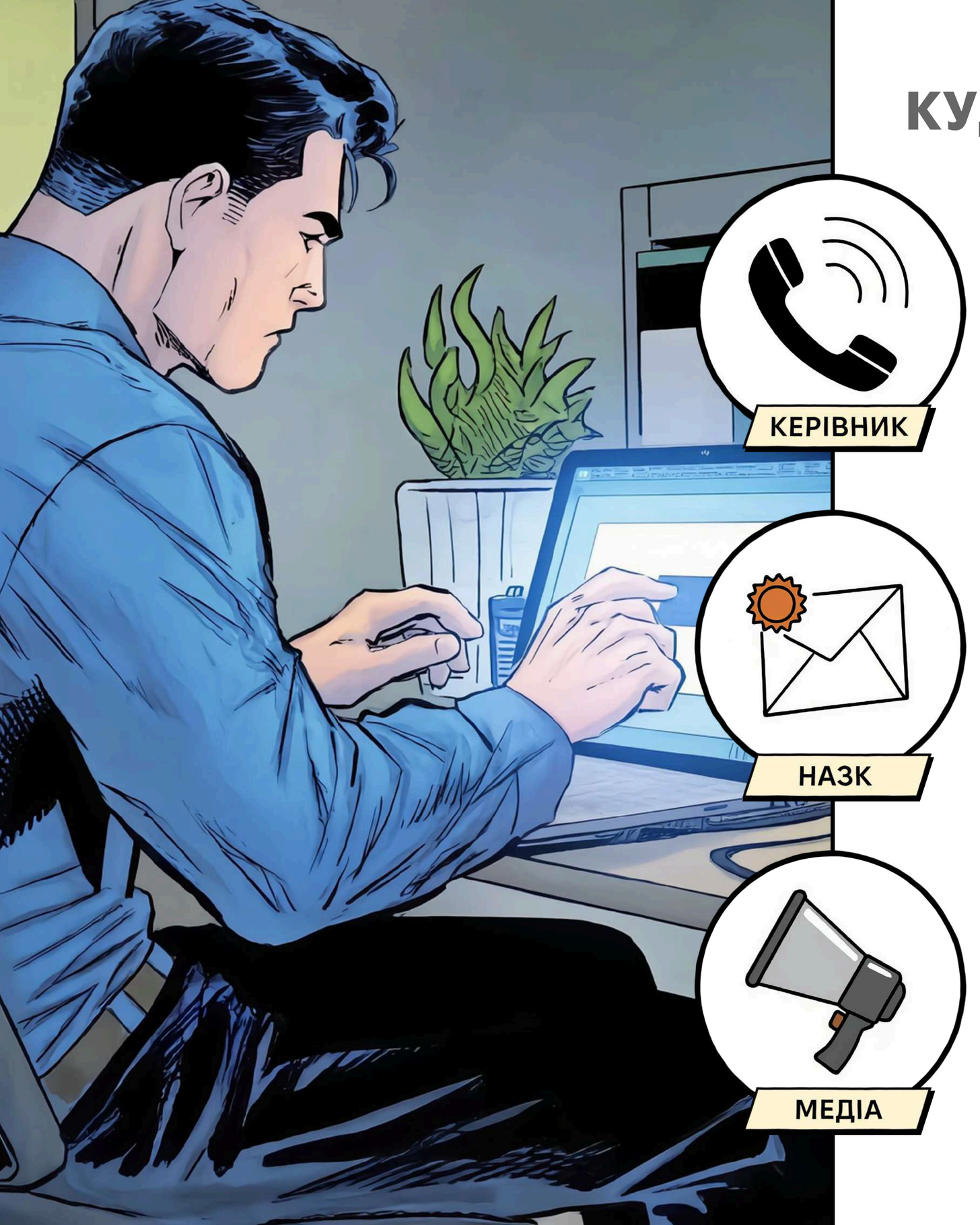

КУДИ ПОВІДОМИТИ

У вас є кілька варіантів:

1. Через Єдиний портал повідомлень викривачів або спеціальну телефонну лінію

Повідомте керівнику чи уповноваженій особі з питань запобігання та виявлення корупції в організації. Однак це працює, якщо ви їм довіряєте.

2. До спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції* або Державного бюро розслідувань

Це офіційно і безпечно.

3. Через медіа чи громадські організації

Напишіть журналістам або зверніться до активістів. Це допоможе, якщо боїтесь, що офіційні органи неналежно відреагують на ваше повідомлення.

*До них належать органи прокуратури, Національної поліції, НАБУ, НАЗК.

ЯК ЗАЛИШИТИСЯ В БЕЗПЕЦІ

Ви можете вибрати, як повідомити:

з ім’ям:

зазначте, хто ви. Закон гарантує вам повний захист: від звільнення, тиску чи інших проблем на роботі, а також право на винагороду чи компенсацію;

без імені (анонімно):

не кажіть, хто ви. На Єдиному порталі повідомлень викривачів ви отримаєте унікальний ідентифікатор повідомлення. Це захищає вас, бо ніхто (включно з роботодавцем) не знатиме, що це ваше повідомлення. Ви зможете стежити за розглядом повідомлення, а згодом, якщо забажаєте, розкрити себе, щоб отримати додаткові права викривача.

Плюси анонімності:

- особа, про протиправні дії якої ви повідомляєте, не знатиме, хто подав повідомлення, тож ви в безпеці;
- ви спокійно повідомляєте про корупцію, якщо ви не претендуєте на винагороду.

Мінуси:

- поки ви анонім, то не отримаєте офіційного захисту чи винагороди.

Зауважимо! Якщо забажаєте пізніше отримати захист чи винагороду, можете розкрити себе за допомогою ідентифікатора.

Важлива порада для анонімних повідомлень

Якщо подаєте повідомлення через Єдиний портал повідомлень викривачів анонімно, — створіть нову електронну пошту, за якою вас неможливо ідентифікувати. Це єдиний спосіб отримати відповідь на своє повідомлення.

Тут все просто — дотримуйтесь інструкцій з наступного розділу.

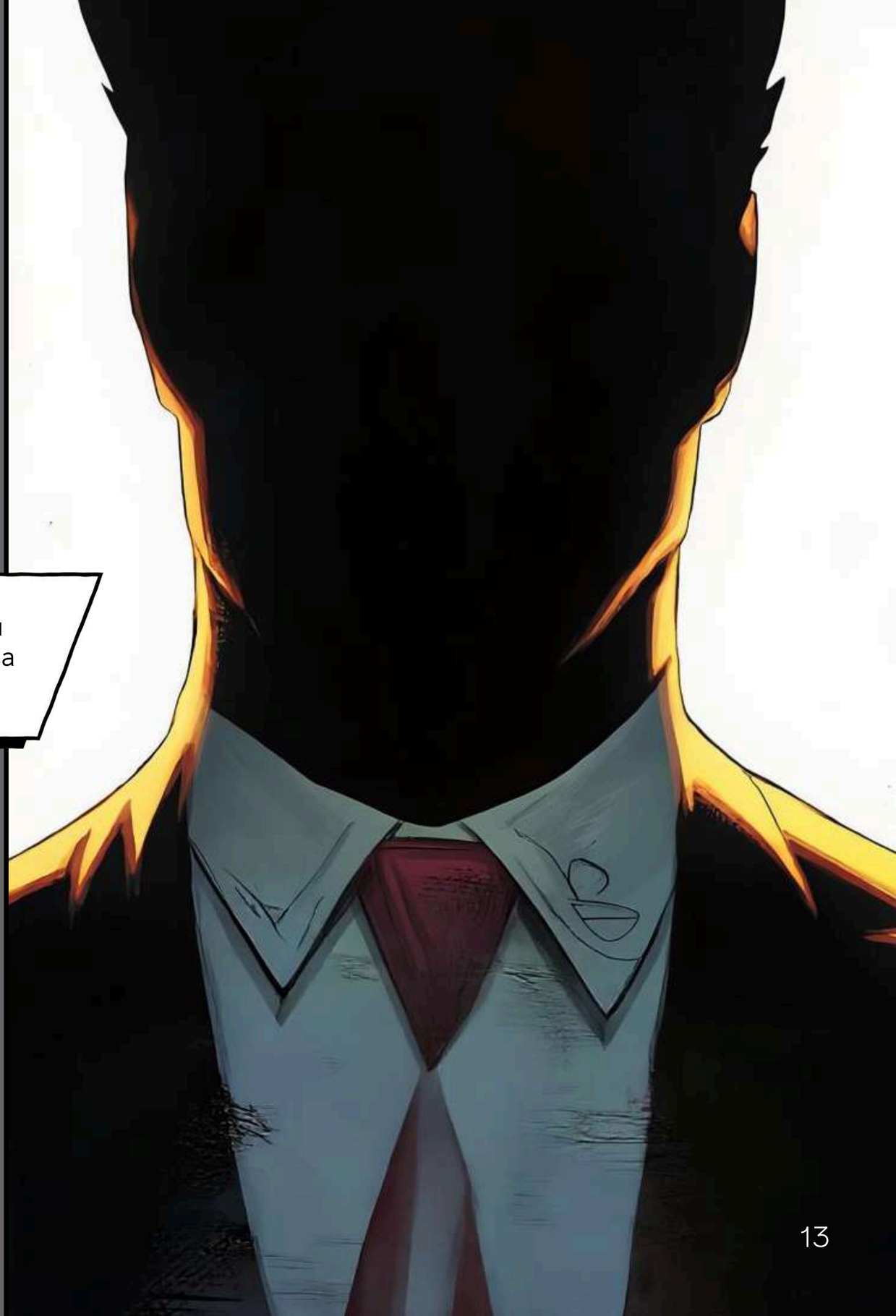

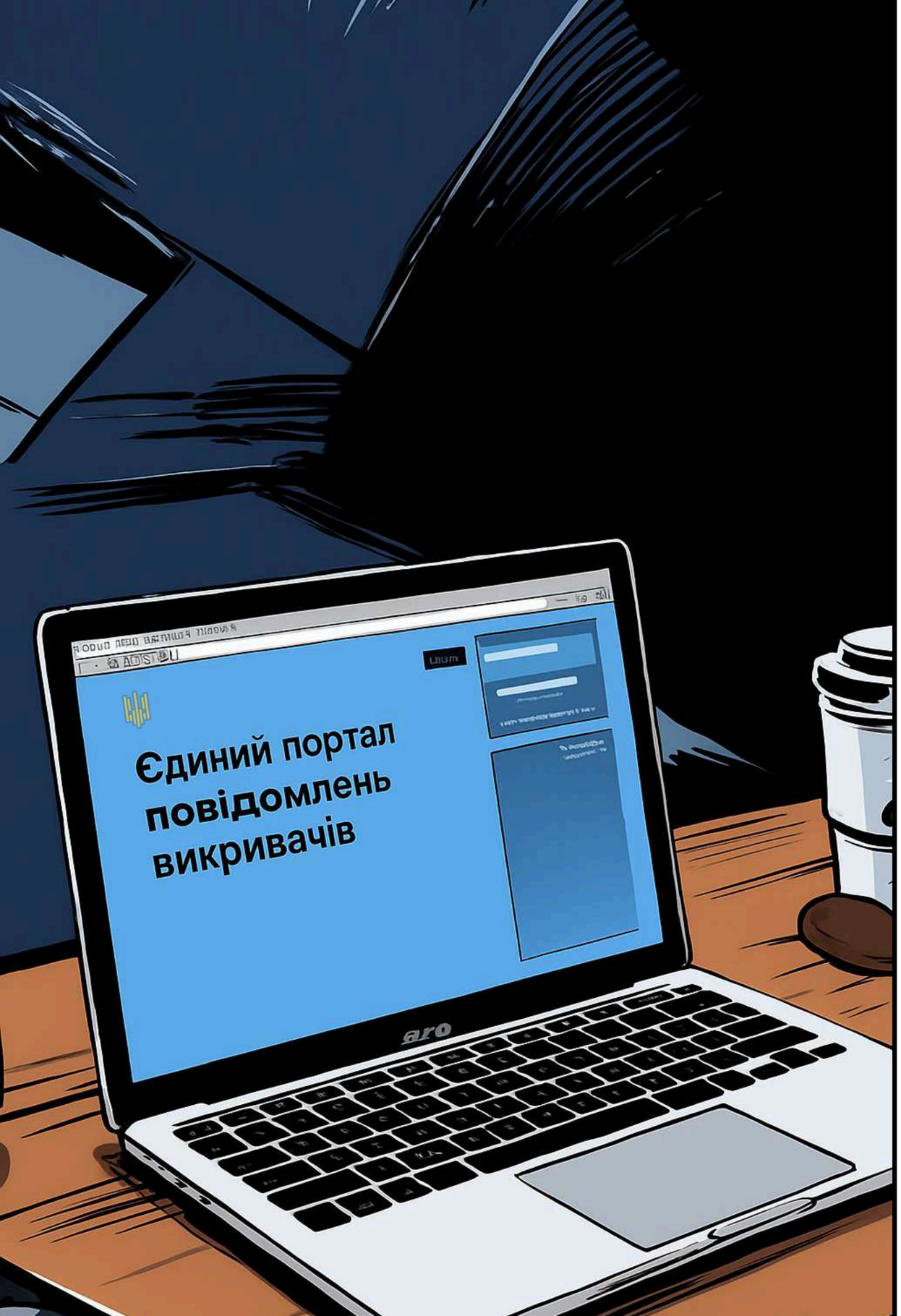

ЯК ПОДАТИ ПОВІДОМЛЕННЯ ЧЕРЕЗ ЄДИНИЙ ПОРТАЛ ПОВІДОМЛЕНЬ ВИКРИВАЧІВ

Єдиний портал — це зручний і безпечний спосіб повідомити про корупцію. Ви можете зробити це анонімно або з ім’ям, а держава гарантує захист ваших даних.

Крок 1. Зайдіть на Єдиний портал повідомлень викривачів:

- відкрийте сайт https://whistleblowers.nazk.gov.ua;
- ви потрапите на головну сторінку, де є кнопка «Подати повідомлення». Натискайте її;
- виберіть організацію, про корупцію в якій ви повідомляєте. З переліку оберіть потрібну або почніть вводити назву — система підкаже;
- зазначте, хто вчинив правопорушення (керівник організації, уповноважена особа з питань запобігання корупції, працівник організації).

Крок 2. Оберіть тип повідомлення:

- **анонімно:** не вказуйте своє ім’я. Рекомендуємо зазначити електронну поштову адресу, яка не розкриє вашу особу, щоб отримати відповідь на повідомлення. Не використовуйте робочу чи особисту пошту. Не подавайте повідомлення з робочого комп’ютера;
- **з ім’ям:** укажіть свої дані (ПІБ, контакти), щоб отримати повний захист і права викривача.

Крок 3. Зазначте джерело отримання інформації:

тут обираєте вид діяльності, у зв’язку з якою вам стала відома інформація про порушення (трудова, наукова, господарська, проходження служби тощо).

Крок 4. Оберіть тип порушення:

укажіть, про що саме ви повідомляєте:

- **кримінальні корупційні правопорушення;**
- **адміністративні правопорушення, пов’язані з корупцією;**
- **інші порушення Закону України «Про запобігання корупції».**

Нагадуємо, що перелік корупційних або пов’язаних з корупцією правопорушень, інших порушень вимог Закону України «Про запобігання корупції» ви знайдете за посиланням https://surl.li/bypzcs (додатки 1-3).

Крок 5. Опишіть обставини правопорушення:

- напишіть ПІБ та посади осіб, які вчинили правопорушення;
- зазначте місце скоєння правопорушення;
- зазначте дату вчинення правопорушення;
- в окремому полі зазначте інші суттєві обставини правопорушення;
- далі ви можете додати файли, які підтверджують вказані правопорушення.

Пам’ятайте! Будьте конкретними та пишіть лише факти, у яких ви впевнені. Переконайтеся, що ви отримали їх законно (дивіться розділ «Як зібрати докази»).

Крок 6. Перевірте та подайте повідомлення:

- перечитайте усе, що написали. Переконайтеся, що інформація точна й зрозуміла;
- натисніть «Подати повідомлення».

Ви отримаєте ідентифікатор повідомлення, а також зможете завантажити своє повідомлення у PDF-файл — збережіть його.

Що далі?

- **Стежте за розглядом повідомлення:** зайдіть на Єдиному порталі повідомлень викривачів у розділ «Перевірити результати розгляду повідомлення», введіть свій ідентифікатор. Тут ви зможете побачити статус повідомлення та статус викривача.
- **Зберігайте спокій:** ваші дані захищені, а Єдиний портал повідомлень викривачів не дасть можливості стороннім особам відстежити, хто подав повідомлення.

Порада: якщо подаєте повідомлення анонімно, але хочете отримати права викривача (наприклад, винагороду), не бійтеся розкривати свою особу детективу Національного антикорупційного бюро України або прокурору. Зверніться зі своїм ідентифікатором до цих осіб. Співпрацюйте з ними під час проведення досудового розслідування.

Відомості про вас як викривача та розмір винагороди, на яку ви претендуєте, зазначаються в обвинувальному акті. Пам’ятайте, що ви маєте право на конфіденційність і можете просити цих осіб змінити ваші анкетні дані.

ЯКІ ПРАВА У ВАС ВИНИКАЮТЬ ПІСЛЯ ПОВІДОМЛЕННЯ

Якщо ви повідомите про корупцію, закон надасть вам такі права та гарантії захисту.

Права

1. **Захист на роботі:** вас не можуть звільнити, понизити на посаді чи покарати за правду.
2. **Безоплатна правнича допомога:** держава дає адвоката, якщо потрібна допомога.
3. **Конфіденційність:** ніхто не дізнається, що це ви, якщо ви цього не бажаєте.
4. **Безпека:** якщо вам чи членам вашої сім'ї погрожують, держава захистить (наприклад, надасть охорону). Це право стосується викривачів у кримінальному провадженні.
5. **Грошова винагорода:** якщо суд покарає винних, ви можете отримати 10% від суми, яку вони вкрали чи отримали як хабар.
6. **Компенсація:** якщо вас незаконно звільнили чи притягнули до відповідальності через ваше повідомлення, ви можете отримати грошову компенсацію.
7. **Психологічна допомога:** якщо страшно чи важко, держава забезпечить підтримку.

> ⚠ **Важливо!** Зберігайте доказ того, що ви здійснили повідомлення (наприклад, ідентифікатор). Це ваш захист.

ЩО РОБИТИ, ЯКЩО ВАС ПЕРЕСЛІДУЮТЬ

Якщо після повідомлення почалися проблеми (звільнення, погрози), не мовчіть:

- зверніться до НАЗК через Єдиний портал повідомлень викривачів або за телефоном;
- попросіть про безоплатну юридичну допомогу (контакти вказані нижче);
- розкажіть друзям чи журналістам — чим більше людей знає, тим безпечніше вам.

Контакти для звернення

- **Єдиний портал повідомлень викривачів:** https://whistleblowers.nazk.gov.ua (доступний цілодобово);
- **НАЗК:** телефон +38 (044) 200-06-94, електрона пошта info@nazk.gov.ua;
- **безоплатна правнича допомога:** телефонуйте на гарячу лінію 0 800 213 103;
- **журналісти та активісти:** шукайте тих, кому довіряєте, через соцмережі чи сайти.

КОРОТКО: ЩО ЗАПАМ’ЯТАТИ

1. Бачите корупцію — готуйтеся і дійте.

2. Збирайте докази законно.

3. Повідомляйте через Єдиний портал повідомлень викривачів, до правоохоронних органів чи через медіа.

4. Захищайте себе: зберігайте копії матеріалів, звертайтеся по допомогу.

5. Закон на вашому боці — користуйтеся своїми правами!

Ви не самі. Разом ми можемо зробити країну кращою. Дійте розумно і будьте у безпеці!

ДОДАТОК: ІСТОРІЇ ЗМІН

Реальні приклади успіху викривачів:

1. Викривач, який отримав винагороду — чинний військовослужбовець, який у 2020-2021 роках обіймав посаду директора департаменту внутрішнього аудиту Міноборони. У 2021 році він звернувся із заявою до Національного антикорупційного бюро України (НАБУ), в якій повідомив, що йому запропонували отримання неправомірної вигоди у 24 млн грн за дії в інтересах певного ТОВ. Йшлося про залучення фахівців для проведення позапланового внутрішнього аудиту виконання державного контракту. Аудиторська група мала скласти позитивний звіт за результатами аудиту щодо повноти, якості та відповідності виконаних робіт умовам контракту. Це дозволило б компанії отримати повну оплату у понад 400 млн грн за облаштування спецоб'єкта та претендувати на майбутні договори з Міноборони (ч. 3 ст. 369 КК України).

За вказаним фактом НАБУ зареєструвало кримінальне провадження за ч. 3 ст. 369 КК України. Процесуальне керівництво і підтримання обвинувачення у суді здійснювала Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП). Вищий антикорупційний суд (ВАКС) ухвалив вирок у справі 24 березня 2023 року, призначивши фігуранту — колишньому заступнику начальника одного з управлінь Міноборони — покарання у вигляді позбавлення волі на 4,5 роки. Одночасно суд відмовив у виплаті винагороди викривачу, мотивувавши рішення тим, що він офіційно повідомив про виявлений злочин у межах реалізації своїх службових повноважень і тому не має права на винагороду.

Викривач оскаржив зазначене рішення і наприкінці 2023 року Апеляційна палата ВАКС у справі № 991/2197/22 задовольнила його апеляційну скаргу та присудила виплату в розмірі 1,68 млн грн.

2. У справі йшлося про спробу підкупу керівників Національного антикорупційного бюро (НАБУ) та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП). Їм пропонували 6 млн дол. США за закриття кримінального провадження за ч. 3 ст. 209, ч. 5 ст. 191 КК України, підозрюваним у якому був колишній міністр екології.

НАБУ розслідувало корупційний злочин за ч. 5 ст. 27 ч. 4 ст. 369 КК України. Матеріали щодо ексміністра були виокремлені в окреме провадження (ч .3 ст. 27, ч. 4 ст. 369 КК України). Загалом у справі фігурувало четверо осіб. Усі вони на цей час отримали вироки.

У жовтні 2023 року ВАКС затвердив останню у справі угоду про визнання винуватості, укладену між прокурором САП та колишнім першим заступником начальника податкової служби у м. Києві й одночасно схвалив виплату винагороди викривачеві у справі № 991/2288/21.

Суд встановив, що викривач активно сприяв розкриттю корупційного злочину, повідомив про нього не в рамках угоди і не є його співучасником, та зобов'язав органи Державного казначейства виплатити винагороду в сумі майже 13.3 млн грн.

Гайд підготовлено авторським колективом у складі працівників відділу розвитку інституту викривання Національного агентства з питань запобігання корупції: Анастасією Ренкас, Олександром Скобом, Оленою Леончук, Ольгою Онікієнко та Анастасією Шевчук. Дизайн — Ірина Россохач.

НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО
З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ
КОРУПЦІЇ

Україна, м. Київ, 01103

бульвар Миколи Міхновського, 28

info@nazk.gov.ua

2025